

УДК 314.15-054.57

**МОВНА СТРУКТУРА ТА РІВЕНЬ УРБАНІЗАЦІЇ ЕТНІЧНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ
НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.***Людмила Хрящевська*

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
Україна, 54031, м. Миколаїв, вул. Нікольська, 24
e-mail: Ludahryashev30@gmail.com

За часів здобуття Україною незалежності відбулися істотні трансформації в усіх сферах життя суспільства. Значні зміни спостерігалися в етнічному складі та мовній структурі населення, які істотно відрізнялися від етномовних процесів радянських часів. Це свідчить про тісний взаємозв'язок етнічних процесів із суспільно-політичними. Рівень урбанізації мав значні відмінності між окремими етнічними меншинами, зберігалися також і істотні відмінності у рівні урбанізації етнічних груп за мовними ознаками.

На жаль, до сьогодні відсутні спеціальні наукові праці, безпосередньо присвячені аналізу мовної структури та рівню урбанізації етнічних меншин у сучасній Україні. Продовжується перебільшення чисельності російськомовного населення України та рівня мовної асиміляції українців, а, відповідно, применшується чисельність україномовного населення.

Метою даної статті є з'ясування мовної структури та рівня урбанізації етнічних меншин України у 1989-2001 рр.

Унаслідок процесів мовної асиміляції, мовна структура міського населення України дещо відрізнялася від його етнічного складу, наперед представників дисперсно розселених меншинних груп. За рідною мовою кожен з етносів поділявся на три групи. До першої групи належали ті, хто визнавав рідними власні національні мови. До другої та третьої груп належали асимільовані за мовою: україномовні та російськомовні. Сукупна чисельність усіх етнічних груп, окрім росіян, які визнавали рідними власні національні мови зменшилася за 1989-2001 рр. з 570 257 осіб до 408 327 осіб, тобто на 28,40% (161 930 осіб) [4, с. 62]. Темпи скорочення чисельності російськомовних були ще вищими – 40,84% (423 379 осіб), з 215 333 осіб до 152 224 осіб. Навпаки, за цей же час чисельність україномовних збільшилася з 155 234 осіб до 174 404 осіб, тобто на 12,35% (19 170 осіб) [2, с. 12].

Існували відмінності у змінах чисельності окремих етносів за 1989-2001 рр. залежно від

рідної мови. Серед 14-ти етносів чисельність україномовних зростала на тлі зменшення числа російськомовних і тих, хто зберігав власні національні мови: білорусів, молдован, болгар, угорців, євреїв, греків, татар, німців, чувашів, мордві, литовців, казахів, латишів та осетин. Серед 6-ти етносів чисельність україномовних збільшувалася швидше, ніж російськомовних на тлі скорочення числа не асимільованих за мовою: азербайджанців, грузинів, циганів, гагаузів, узбеків і корейців [2, с. 14].

Серед вірмен та арабів чисельність україномовних збільшувалася вищими темпами, ніж зростало число російськомовних і з національними мовами. Серед кримських татар чисельність україномовних зростала повільніше, ніж російськомовних і не асимільованих за мовою. Серед поляків, словаків і чехів чисельність україномовних зменшувалася повільніше, ніж російськомовних і з власними національними мовами. Лише серед румунів чисельність україномовних скорочувалася повільніше, ніж російськомовних на тлі зростання тих, що зберігали рідну мову [2, с. 17].

Визначальною ознакою змін мовного середовища міського населення України за 1989-2001 рр. стало зростання чисельності україномовних серед переважної більшості етнічних груп, досить істотне у відносних, однак незначне в абсолютних показниках. Найбільше зростання числа україномовних в абсолютних показниках було серед білорусів (8 032 особи), євреїв (4 074 особи), циганів (3 168 осіб), німців (3 117 осіб), вірмен (2 913 осіб), болгар (2 557 осіб), молдован (2 147 осіб). Найвищі темпи зростання числа україномовних у відносних показниках спостерігалися серед тих етносів, чисельність яких зростала за рахунок мігрантів (араби, турки, корейці, кримські татари, вірмени, азербайджанці, грузини), хоча в абсолютних показниках приріст становив від декількох десятків до декількох сотень осіб [3, с. 186].

Із 28-ми етнічних груп лише серед п'яти зросла чисельність тих, хто визнавав рідними

власні національні мови: кримські татари, вірмени, араби, турки (турки-месхетинці) та румуни. Чисельність останніх зросла внаслідок зміни етнічної самоідентифікації частини молдован, а чисельність 4-х інших збільшилася винятково у результаті міграцій. До того ж, хоча загальна чисельність азербайджанців, грузинів і корейців протягом 1989-2001 рр. збільшилася, число тих, хто визнавав рідними національні мови, навпаки, зменшилося у результаті мовної асиміляції [11, с. 242].

Найбільш інтенсивні темпи скорочення чисельності не асимільованих за мовою були характерні для тих етносів, що розселені дисперсно, унаслідок чого набули поширення процеси мовної асиміляції. Відчутного зменшення чисельності зазнали, насамперед, вихідці з пострадянського простору: казахи – на 86,92%, узбеки – на 81,26%, мордва – на 79,27%, чуваші – на 76,73%, білоруси – на 67,77%, литовці – на 67,04%, латиші – на 65,04%, осетини – на 62,23%, татари – на 50,48%. Окрім асиміляції, на ці зміни безпосередньо вплинули і міграційні процеси, зокрема, чисельність євреїв зменшилася на 90,72%, греків – на 70,62%, німців – на 47,19%, чехів – на 63,45%. Найменші темпи скорочення числа не асимільованих за мовою за рахунок нових мігрантів виявилися у грузинів – 3,76% та азербайджанців – 6,59% [11, с. 267].

Чисельність російськомовних серед циганів, гагаузів та узбеків зросла винятково за рахунок розгортання процесів мовної асиміляції на тлі скорочення загального числа кожного з них. На зростання числа зросійщених за мовою представників інших 6-ти етносів (кримських татар, вірменів, азербайджанців, грузинів, корейців, арабів і турків) впливали не лише асиміляційні, але й міграційні процеси. Найбільш істотно зменшилося число зросійщених за мовою євреїв – на 345 245 осіб (80,58%), білорусів – на 65 109 осіб (30,24%) і поляків – на 20 235 осіб (50,13%). Досить високими темпами у відносних показниках (від 10% до 50%), однак незначними в абсолютних (від декількох десятків до 5 тис. осіб), скоротилася чисельність російськомовних молдован, угорців, румунів, німців, чувашів, мордві, литовців, латишів, словаків, чехів та осетин. Нижчими темпами (від 1% до 5%) зменшилася чисельність зросійщених за мовою болгар, греків, татар і казахів [4, с. 207].

Отже, існували досить істотні відмінності у динаміці чисельності окремих етносів у залежності від визнання рідною мовою: чи то власних національних, чи української або російсь-

кої. На відміну від радянських часів, у добу незалежності України визначальною ознакою динаміки чисельності окремих етносів стало зростання числа україномовних, а не російськомовних.

Відмінності у динаміці чисельності окремих етнічних груп у залежності від рідної мови безпосередньо вплинули на зміни мовного середовища кожного етносу. В урбаністичному середовищі широкого розвитку набули, в умовах дисперсного розселення, асиміляційні процеси. Тому за 1989-2001 рр. рівень частки не асимільованих за мовою скоротився серед усіх етнічних груп, за винятком румунів, турків і словаків. У 2001 р. лише серед 7-ми етносів, розселених у містах, переважала частка тих, хто визнавав рідними власні національні мови, а в 1989 р. їх було 11 [10, с. 247].

Найвищий рівень частки не асимільованих за мовою у 2001 р. спостерігався серед тих етносів, що зосереджувалися переважно у великих містах: угорців – 90,47%, кримських татар – 89,10% і румунів – 80,64%, а також серед недавніх мігрантів: турків (турків-месхетинців) – 78,43%, арабів – 64,73% та азербайджанців – 51,92%. Серед циганів за рахунок мешканців Закарпаття, так само переважали не асимільовані за мовою – 50,73% [7]. У 1989 р. частка не асимільованих за мовою перевищувала 50% також і серед молдован, грузинів, гагаузів, узбеків, казахів [1, с. 291]. У 2001 р. серед 10-ти етносів: вірмен, молдован, гагаузів, грузинів, болгар, словаків, татар, узбеків, литовців, осетин цей рівень складав від 20% до 45%. Серед 9-ти етнічних груп частка не асимільованих за мовою досягала 10-20%: це білоруси, поляки, німці, корейці, чуваші, мордва, чехи, казахи, латиші. Найменше тих, хто визнавав рідними національні мови, виявилось серед греків – 4,64% та євреїв – 3,07% [6, с. 113].

Характерною ознакою мовних процесів в урбаністичному середовищі доби незалежності стало зростання рівня частки україномовних серед переважної більшості етнічних меншинних груп, за винятком румунів. Серед кримських татар він фактично не змінився. При цьому українська мова так і не набула широкого поширення, як рідна, у мовному середовищі окремих етнічних меншин. Лише серед поляків у 2001 р. переважали україномовні – 67,52%. Відносно більшість україномовні складала також серед чехів – 45,09% і словаків – 44,37%. Доволі значним (за рахунок мешканців Закарпаття) був також і рівень частки україномовних серед циганів – 21,75% і німців – 19,77% [4, с. 107]. Високий рівень мо-

вної асиміляції (українізації) характерний для тих етносів, що дисперсно розселені у містах західних і, частково, центральних областей. Від 10% до 15% зафіксована частка україномовних у мовному середовищі 8-ми етносів: білорусів, молдован, євреїв, румунів, узбеків, литовців, казахів, латишів. Від 3% до 10% – серед 14-ти етнічних груп: болгар, угорців, вірмен, греків, татар, азербайджанців, грузинів, гагаузів, корейців, чувашів, мордві, осетинів, турків та арабів. Усі вони, за винятком угорців, переважно були мешканцями міст східних і південних областей. До того, у 1989 р. цей рівень складав лише 1-3%. Найменшою частка україномовних виявилася серед кримських татар – 0,11% [11, с. 302].

У мовному середовищі окремих етносів у містах України за радянських часів, в умовах домінування російської мови, широкого поширення набули асиміляційні процеси у формі зросійщення. Інерційний вплив мовних процесів попередньої доби зберігається й у сучасній Україні, насамперед, у містах східних і південних областей. Тому протягом 1989-2001 рр. за рахунок скорочення частки не асимільованих за мовою серед 20-ти етносів зріс рівень частки російськомовних. Ця частка скоротилася серед 7-ми меншин: угорців, поляків, євреїв, вірмен, німців, словаків, переважно за рахунок зростання частки україномовних, а також серед румунів – за рахунок не асимільованих за мовою, і фактично не змінилася серед чехів [1, с. 192].

У 2001 р. серед переважної більшості етнічних меншинних груп (16-ти), що дисперсно розселені в урбаністичному середовищі Півдня та Сходу України, переважали зросійщені за мовою. Від 70% до 90% цей рівень становив серед греків, євреїв, мордві, узбеків, чувашів і білорусів, від 55% до 70% – серед осетин, латишів, казахів, німців, татар, литовців, болгар, грузинів, гагаузів та узбеків. У 1989 р. зросійщені за мовою переважали лише серед 12-ти етносів. Тоді серед грузинів, гагаузів, узбеків, казахів і литовців російськомовні ще не становили більшості. Навпаки, у 1989 р. серед вірмен частка російськомовних складала 51,68%, однак у 2001 р. завдяки новим мігрантам зменшилася до 48,95%. У 2001 р. зросійщені за мовою становили відносну більшість не лише серед вірмен, але й молдован [6, с. 98].

Доволі значним – від 16% до 40% залишався у 2001 р. рівень частки російськомовних серед інших етносів: азербайджанців, чехів, поляків, циган, а також недавніх мігрантів – турків та арабів. Відносно високий рівень мов-

ної асиміляції (зросійщення) чехів, поляків і циганів був викликаний тим, що значна частина представників цих етносів була дисперсно розселена у містах східних і південних областей. Найменшою виявилася ця частка серед кримських татар – 8,45%, словаків – 6,93%, румунів – 5,77% та угорців – 2,30% [6, с. 217]. Останні 3 етноси розселені переважно у містах західних областей (Закарпатській і Чернівецькій), де процеси мовної асиміляції (зросійщення) не набули поширення. Кримські татари, незважаючи на роки депортації, зберігали високий рівень мовної стійкості.

Отже, мовне середовище окремих етнічних меншин у містах України істотно відрізнялося за регіонами. Переважна більшість представників етнічних меншинних груп, розселених дисперсно, зазнавали впливу асиміляційних процесів. У містах південних і східних областей у мовному середовищі меншинних груп набули процеси мовної асиміляції у формі зросійщення. У мовному середовищі більшості етнічних меншинних груп переважала не українізація, а зросійщення, що стало проявом інерції етномовних процесів радянських часів.

За часів незалежності виявилася тенденція зростання рівня частки україномовних у мовному середовищі серед більшості меншинних груп. Однак лише серед поляків, чехів, словаків, німців і циган, що розселені переважно у містах західних і центральних областей доволі високою залишалася частка україномовних. Найвищим рівень збереження власних національних мов притаманний угорцям, румунам і кримським татарам, що мешкали у невеликих містах. Високий рівень мовної стійкості зберігали також і недавні мігранти, фактично іноземці.

За рівнем урбанізації досить істотно відрізнялися етнічні групи. Із 28-ми етносів серед 6-ти переважало не міське, а сільське населення. Найменший рівень урбанізації характерний для тих меншин, які зберігали, хоча б частково, компактний тип розселення у сільській місцевості. Тому частка міського населення серед румунів у 2001 р. становила лише 21,46%, молдован – 28,46%, кримських татар – 33,89%, угорців – 36,16%, болгар – 41,30% [12]. Досить низьким був рівень урбанізації турків (турків-месхетинців), які із Середньої Азії переселялися переважно у сільську місцевість, насамперед до Херсонської області.

Серед усіх етнічних меншин найвищий рівень урбанізації (98,54%) мали євреї, які з давніх часів були переважно мешканцями міст. Високим цей рівень виявився у тих етносів, які

переселилися в Україну, насамперед, до міст південних і східних областей, за радянських часів або протягом останніх десятиліть – від 77% до 94%. Тобто, окрім євреїв, найбільш урбанізованими були ті етноси, що склалися переважно з мігрантів та їхніх нащадків у першому поколінні. Частка міського населення складала серед арабів – 93,58%, грузинів – 87,24%, осетин – 83,51%, латишів – 82,26%, литовців – 81,91%, азербайджанців – 81,57%, татар – 80,42%, вірмен – 79,23%, білорусів – 77,83% [12].

Рівень урбанізації інших етнічних груп становив 60-75%: казахів – 74,23%, німців – 73,88%, чувашів – 72,97%, мордві – 72,06%, словаків – 71,52%, циганів – 70,25%, узбеків – 69,96%, поляків – 69,13%, греків – 67,59%, корейців – 66,27%, чехів – 60,53%. До того ж, за рівнем урбанізації переважали українці. Лише 7 етносів поступалися українцям у рівні частки міського населення: румуни, молдовани, кримські татари, угорці, болгары, турки та чехи [12].

Протягом 1989- 2001 рр. лише серед чотирьох етносів спостерігалось зростання рівня урбанізації: кримських татар, азербайджанців, поляків і німців. Рівень урбанізації кримських татар та азербайджанців збільшився, бо темпи приросту чисельності міського населення серед них за цей час були дещо вищими, ніж сільського. Чисельність поляків і німців у містах скорочувалася повільніше, ніж у селах, тому рівень їхньої урбанізації за цей час зріс. Серед 24-х меншинних груп, навпаки, спостерігалось зниження рівня урбанізації [8, с. 32]. При цьому, серед вірмен, грузинів, корейців, арабів і турків ці зміни були спричинені тим, що темпи зростання чисельності міського населення були дещо нижчими, ніж сільського. Рівень урбанізації інших 19-ти етнічних груп зменшився внаслідок того, що чисельність міського населення скорочувалося інтенсивніше, ніж сільського.

Спостерігалася безпосередня залежність рівня урбанізації від того, яка мова визнавалася рідною. За цим рівнем російськомовні серед усіх етнічних груп значно переважали україномовних і тих, хто зберігав власні національні мови. Ця перевага становила від 1% до 60%. Особливо істотні відмінності у рівні урбанізації за мовою спостерігалися серед тих етносів, що мали ареали компактного розселення у сільській місцевості. Так, у 2001 р. частка міського населення серед молдован, які визнавали рідною молдовську мову, становила 15,62%, серед україномовних – 40,52%, а серед росій-

ськомовних – 75,36%, болгар – 27,02%, 62,58% і 78,74%, угорців – 34,27%, 73,49%, 86,12%. Дещо менші відмінності були характерні для етнічних груп, що склалися переважно з мігрантів і мали дисперсний тип розселення. Це свідчить, що процеси мовної асиміляції (зросійщення) найбільш активно проходили в урбаністичному середовищі, а не у сільській місцевості. До того ж, якщо серед усіх 28-ми етнічних груп сільське населення переважало серед семи етносів, то серед російськомовних – лише серед кримських татар. У 2001 р. серед білорусів рівень урбанізації російськомовних складав 87,21%, україномовних – 55,75%, із власною національною мовою – 67,70%, євреїв – 99,01%, 96,08% і 97,57%, поляків – 89,48%, 65,79% і 63,15%. Лише серед кримських татар рівень урбанізації російськомовних виявився вищим, ніж із власною національною мовою, але меншим, ніж україномовних, хоча число останніх, як і їхня частка у мовній структурі цього етносу залишалася досить незначною. Рівень урбанізації 14-ти етносів з українською мовою, як рідною, був вищим, ніж із власними національними мовами [7].

Отже, рівень урбанізації мав значні відмінності між окремими етнічними меншинними групами. Вищим він був серед тих меншин, що дисперсно розселені переважно у східних і південних областях. Зберігалися також і істотні відмінності у рівні урбанізації етнічних груп за мовними ознаками. Найбільш урбанізованими є зросійщені за мовою представники меншинних груп.

Визначальною ознакою етномовних процесів в Україні за радянських часів, насамперед, в урбаністичному середовищі, стала деукраїнізація. Її безпосереднім проявом було зменшення питомої ваги українців та україномовних серед усього населення. Навпаки, частка росіян і російськомовного населення невпинно зростала. Такі зміни за радянських часів стали прямим наслідком становища в Україні українців як підпорядкованої більшості, а росіян – як домінуючої меншості.

На зміни етнічного складу та мовної структури населення у цьому напрямі мали вплив не лише процеси природного відтворення українців і росіян, а передусім міграції та процеси мовної й етнічної асиміляції. Радянська міграційна політика «обміну кадрів» призвела до масового переселення за межі України українців, де вони вже у другому поколінні перетворювалися на росіян не лише у Росії, але і в інших союзних республіках. Навпаки, на територію України, насамперед, до міст, масово пе-

реселялися росіяни, які не зазнавали природної етнічної асиміляції. Мало того, вони не адаптувалися навіть до українського середовища. Крім росіян, до України переселялися представники союзних республік та автономій, які навіть в умовах дисперсного розселення зазнавали неприродної мовної й етнічної українізації, а російщення. В умовах домінування у містах України російської мови розгорнулися процеси масової мовної й етнічної асиміляції (зросійщення) українців, особливо у містах східних і південних областей. Це призвело до того, що серед міського населення цих регіонів, хоча росіяни і залишалися у меншості, за винятком Криму, у мовній структурі переважало російськомовне населення. При цьому частка росіян серед російськомовного населення становила лише дві третини. Російськомовні склали більшість серед усього населення у кожному без винятку обласному центрі на півдні та сході. Домінування російськомовних в обласних центрах безпосередньо впливало на мовну ситуацію у кожній із цих областей.

Незважаючи на відсутність дієвої державної мовної політики, сам факт існування незалежної України призвів до змін вектору етномовних процесів. Зросла чисельність і збільшилася частка українців серед міського населення, незважаючи на те, що з початку 1990-х рр. розгорнулися депопуляційні процеси, їхня частка серед міського населення збільшилася. Скоротилася чисельність і частка інших етнічних груп, насамперед, росіян. Це зменшення було викликане не лише депопуляцією та міграцією, але й етнічними процесами. Частина росіян і представників інших етносів, що мали змішане етнічне походження, визнали свою належність до українців.

Мовна структура міського населення змінювалася на користь україномовних. При цьому склалася, на перший погляд, парадоксальна ситуація: зросла частка україномовних у загальній чисельності етнічних меншинних груп, а серед українців, навпаки зменшилася. Такі зміни відбулися внаслідок того, що частина осіб, які мали змішане українсько-російське походження, визнали свою належність до українців, але за мовою залишилися росіянами.

Позитивним наслідком змін мовного середовища українців стало також зменшення чи-

сельності та частки осіб, що не визнавали українську мову ні як рідну, ні навіть як другу, тобто визнавали лише власне українське походження як залишкову ознаку етнічності. До того ж, за роки незалежності значно зріс рівень адаптації до україномовного середовища всіх без винятку етнічних груп (визнання української мови як другої). Етномовні процеси в урбаністичному середовищі України мали істотні територіальні відмінності. Серед українців у всіх західних і центральних областях зросла частка україномовних, а у південних і східних областях зміни етнічної самоідентифікації не відповідали змінам мовної ідентичності.

У процесі подальших досліджень потрібно приділити увагу вивченню змін в етнічному складі та мовній структурі населення України, рівню урбанізації етнічних груп за мовними ознаками на сучасному етапі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Власенко Н.С. Перший Всеукраїнський перепис населення: історичні, методологічні, соціальні, економічні, етнічні аспекти / Наук. ред. І.Ф. Курас, С.І. Пирожков. Київ: ІВЦ Держкомстату України, 2004. 558 с.
2. Котигоренко В.О. Тенденції в етнічній та етномовній динаміці населення України у 1959-2001 рр. (за матеріалами переписів) // Людина і політика. 2003. № 2. С. 12-24.
3. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації / За ред. Ю. Бестерс-Дільгер. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 363 с.
4. Національний склад населення України та його мовні ознаки (за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року) / За ред. О.Г. Осаулєнка. Відповідальні за випуск Н.С. Власенко, Л.М. Стельмах. Київ: Державний комітет статистики України, 2003. 245 с.
5. Населення української УРСР (за даними Всесоюзного перепису населення 1989 року) / Державний комітет УРСР по статистиці. Київ, 1990. 287 с.
6. Національний склад населення України. Ч. 1 (за даними Всесоюзного перепису населення 1989 року). Київ: Міністерство статистики України, 1991. 219 с.
7. Наулко В.І. Український етнос і мова (соціолінгвістичний нарис) // Національна культура в сучасній Україні / НАН України. Ін-т нац. відносин і політології; [Упоряд. Н.О. Старовойтова; редкол.: І.Ф. Курас (голова) та ін.]. Київ: Асоц. «Україно», 1995. С. 156-197.
8. Огульчанський Ю.А. Етнічна структура українського суспільства: уявні та дійсні проблеми. Київ: Вид. дім «КМА», 2006. 68 с.
9. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року // Урядовий кур'єр. 2002. 28 грудня.
10. Рафальський О.О. Національні меншини України у ХХ столітті: Історіографічний нарис. Київ: Поліс, 2000. 447 с.
11. Скляр В. Етномовні процеси в українському просторі: 1989-2001 рр. Харків: Ексклюзив, 2009. 544 с.
12. Скляр В. Херсонська область: етнічний склад населення (1989-2001 рр.) // 36. наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. Київ, 2008. Т. XX. С. 496-505.

Хрящевська Людмила *Мовна структура та рівень урбанізації етнічних меншин в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.*

Виявлені причини змін в етнічному складі та мовній структурі населення України; з'ясовані відмінності у чисельності окремих етносів залежно від рідної мови; розглянуті процеси мовної асиміляції етносів розселених дисперсно. Досліджено зростання рівня частки україномовних серед переважної більшості етнічних груп. Прослідковано асимі-

ляційні процеси у містах східних і південних областей України; виявлені етнічні меншини за найменшим і найвищим рівнем урбанізації, залежність рівня урбанізації від рідної мови між окремими етнічними групами та позитивні наслідки у мовному середовищі українців.

Ключові слова: зміни, мовна структура, етномовні процеси, рівень урбанізації, етнічні меншини, мовне середовище, міське населення, сільське населення, динаміка чисельності, рівень урбанізації, асиміляційні процеси

Хрящевская Людмила Языковая структура и уровень урбанизации этнических меньшинств в Украине в конце XX – в начале XXI вв.

Выявлены причины изменений в этническом составе и языковой структуре населения Украины; выяснены отличия в численности отдельных этносов в зависимости от родного языка; рассмотрены процессы языковой ассимиляции этносов расселенных дисперсно. Исследован рост уровня части украиноязычных среди подавляющего большинства этнических групп. Исследованы ассимиляционные процессы в городах восточных и южных областей Украины; выявлены этнические меньшинства за наименьшим и наивысшим уровнем урбанизации, зависимость уровня урбанизации от родного языка между отдельными этническими группами и позитивные последствия в языковой среде.

Ключевые слова: изменения, языковая структура, этноязыковые процессы, уровень урбанизации, этнические меньшинства, языковая среда, городское население, сельское население, динамика численности, уровень урбанизации, ассимиляционные процессы

Hryashchevskaya Lyudmyla Linguistic structure and level of urbanization of ethnic minorities in Ukraine in the end XX – early of XXI of century

The educed reasons of changes are in ethnic composition and linguistic structure of population of Ukraine; they found out differences are in the quantity of separate ethnos depending on the mother tongue; considered processes of language assimilation of ethnos settled dispersible. The increase of level of part of Ukrainian-language is investigational among swinging majority of ethnic groups. Investigational assimilatory processes in the cities of east and south areas of Ukraine; educed ethnic minorities after the least and the greatest level of urbanization, dependence of level of urbanization on the mother tongue between separate ethnic groups and positive consequences in a language environment.

In the days of a receipt substantial transformations took place Ukraine of independence in all spheres of life of society. Considerable changes were observed in ethnic composition and linguistic structure populations that substantially differed from the ethnic language processes of soviet times. The level of urbanization had considerable differences between separate ethnic minorities, kept also and substantial differences invent urbanizations of ethnic groups on language signs.

On the changes of ethnic composition and linguistic structure of population the processes of natural recreation of Ukrainians and Russians had an influence not only, and foremost migrations and processes of language and ethnic assimilation.

In the conditions of prevailing the processes of mass language and ethnic assimilation of Ukrainians developed in the cities of Ukraine of Russian, especially in the cities of east and south areas.

The linguistic structure of urban population changed in behalf on a Ukrainian-language: part of Ukrainian-language grew in the general quantity of ethnic groups, and among Ukrainians, diminished vice versa. Such changes took place by virtue of that part of persons that had the mixed Ukrainian-Russian origin, admitted belonging to Ukrainians, but after a language remained Russians.

Reduction to the quantity and parts of persons that did not acknowledge Ukrainian neither in native became the positive consequence of changes of language environment of Ukrainians also, nor even as second, id east acknowledged the own Ukrainian origin as remaining sign of ethnical only. Besides, for year's independence considerably the level of adaptation grew to the Ukrainian-language environment of all without an exception ethnic group (confession of Ukrainian as second). Ethnic language processes in the urbanism environment of Ukraine had substantial territorial differences. Among Ukrainians part of Ukrainian-language grew in all western and central areas, and in the south and east areas of change of ethnic self-definition did not answer the changes of language identity.

Keywords: changes, linguistic structure, ethnic language processes, level of urbanization, ethnic minorities, language environment, urban population, rural population, dynamics of quantity, level of urbanization, assimilatory processes